

รูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด*
THE PATTERNS OF THE FUNERAL OF BUDDHISTS IN PHUKHAO THONG SUB-DISTRICT,
NONGPHOK DISTRICT, ROI ET PROVINCE

พระอธิการพรมมา จันทธมโม¹, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ²,

พระครูปลัดสมหมาย อตถสิริโธ³

Phra Athikan Promma Candadhammo¹, Phaithun Saunmaphi²,

Phrakrupralad Sommai Attasitto³

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College, Thailand.^{1,2,3}

Email : phrapromma@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 50 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปแบบอุปนัย แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุมชนตำบลภูเขาทองเป็นชุมชนชาวพุทธ มีข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตาย ประเพณีการปฏิบัติต่อศพ ประเพณีการปฏิบัติในการสวดศพ ประเพณีการบวชนาค และการงานศพ ประเพณีการปฏิบัติในการเผาศพ และประเพณีการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนของตนเอง ปัจจุบันประเพณีการจัดงานบำเพ็ญกุศลศพของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมเช่นในสมัยดั้งเดิมนั้นมักนิยมฝังศพไว้ก่อนแต่ปัจจุบันเมื่อตายแล้วมักนิยมทำบุญอุทิศงานก็คือเผาให้แล้วเสร็จซึ่งแต่ละชุมชนก็จัดงานศพตามฐานะของเจ้าภาพแต่ในขั้นตอนพิธีการต่างๆ ชุมชนก็ยังยึดถือเอาประเพณีและข้อปฏิบัติที่ได้รับจากบรรพบุรุษสืบทอดกันมาตามความเชื่อดั้งเดิมบวกกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายต่อไป 2. รูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

โดยสรุปประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1)ด้านการเตรียมจัดงานศพ 2)ด้านการดำเนินการก่อนเผาศพ 3)ด้านการดำเนินการในวันเผาศพ 4)ด้านการดำเนินการหลังวันเผาศพ

คำสำคัญ : 1. รูปแบบ 2. การจัดงานศพ 3. ชาวพุทธ

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the concept of a funeral arrangement of Buddhists in Phu Khao Thong Sub-district, 2) to study patterns of funeral arrangements of Buddhists in Phu Khao Thong Sub-district, Nong Phok District, Roi Et Province. This research is a qualitative research. The sample groups used in the interview were 50 people. The research instrument was the observation interview form. Data analysis by using document data and field data for analysis with the qualitative data analysis method by content analysis and synthesis content analysis and inductive inference and presented in a descriptive and analytical way.

The research results were found that: 1. the concept of the intended funeral in accordance with the Buddhist guidelines; the desires of Buddhists in Phu Khao Thong Sub-district, Nong Phok District, Roi Et Province. Phu Khao Thong subdistrict community, being a Buddhist community, has the following practices when there is a person who is terminally ill: treating the deceased body, funeral prayer, the ordination of the descendants for merit dedicating to the deceased and leading the deceased body procession for cremation, cremation ceremony, and keeping the ashes of the deceased body and merit-making. All of which are the specific characteristics of the community. At present, the funeral arrangement of the community has been changed according to fashion. Back in the past, the deceased body was buried before being cremated, but nowadays the cremation and merit-making are usually done right away. Although each community has the funeral arrangement according to the host, the procedures of the ceremony still follow the tradition and practices that have been inherited from the ancestors based on the original and Buddhist beliefs with the purpose of dedicating merits for the deceased. 2. A model of the funeral arrangement for Buddhists in Phu Khao Thong Sub-district, Nong Phok District, Roi Et Province. From studying a model of the funeral arrangement by Buddhists in Phu Khao Thong subdistrict community, Nong Phok district, Roi Et province, it was found

that there consist of 4 aspects as follows: 1) The overall funeral arrangement. 2) Before the cremation. 3) On the day of cremation. 4) After the cremation.

Keywords : 1. Model 2. Funeral Arrangements 3. Buddhists

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

วิถีชีวิตของชาวพุทธโดยทั่วไปจะมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตายไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดเช่นพิธีพืธีโกนจุกหรือโกนผมไฟพิธีแต่งงานจนกระทั่งบั้นปลายชีวิตพระพุทธศาสนาก็จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในงานศพด้วยซึ่งทำให้มีขั้นตอนและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับความตายในแต่ละพื้นที่ก็จะแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่นั้นๆ การจัดงานศพแต่เดิมนิยมปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของท้องถิ่นและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยไม่มีอบายมุขใดๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกียรติและอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย (เสถียร โกเศศ, 2531) แต่ในยุคปัจจุบันจะพบว่าอบายมุขคือการดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์รวมทั้งการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยตลอดทั้งมีรายละเอียดอื่นๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นสร้างภาระรายจ่ายสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์แก่เจ้าภาพและทำให้เสียเวลาเกินความจำเป็นภาพลักษณ์งานศพจึงเปลี่ยนไปจากงานไว้ทุกข์ให้เกียรติผู้ตายกลายเป็นงานรื่นเริงมีการพนันและการดื่มแอลกอฮอล์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

งานศพในภาคอีสานในปัจจุบันจะพบว่ารายละเอียดหลายประการมีการปรับเปลี่ยนไปในรูปแบบที่แตกต่างทั้งพิธีกรรมและพิธีการอีกทั้งในงานก็มีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพนันและเครื่องดื่มมีนเมานอกจากนี้ในรายละเอียดอื่นๆ ยังพบว่ารูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดความฟุ่มเฟือยเกิดการใช้จ่ายอย่างไม่จำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นสอดแทรกเข้าไปในวิถีสังคมวัฒนธรรมและการเลี้ยงเหล้าในงานที่จัดในชุมชนยังมีอยู่อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงวัฒนธรรมวิถีคิดและการให้ความหมายเช่นเหตุผลที่ว่าจัดงานประเพณีจะต้องมีเหล้าเพราะถ้าไม่มีจะถูกนิโทษและไม่มีการมาร่วมงานดังนั้นการเลี้ยงเหล้าจึงปรากฏอยู่หลายงานในชุมชนรวมทั้งงานศพด้วยอบายมุขอีกประการหนึ่งคือการพนันพัฒนาจาก “จันเหือนดี” มาเป็นการพนันหรือธุรกิจการพนันที่ชัดเจนเพราะมีนายทุนมารับเหมาเป็นเจ้าภาพงานศพจากเดิมธรรมเนียมโบราณอีสานเคยตั้งสวด3วันก็ขอขยายเป็น 10 คืน จากที่มีเงินหมื่นเวียนเล็กๆ น้อยๆ บางแห่งมีเงินหมื่นเวียนเป็นหลักล้านภายในเวลาไม่กี่คืนจากผลสำรวจสถานการณ์การพนันระดับท้องถิ่นในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่าการพนันมี3 กลุ่มคือ 1)การพนันผิดกฎหมายแบบดั้งเดิม 2)การพนันผิดกฎหมายที่เชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมและ3)การพนันผิดกฎหมายที่ใช้เทคโนโลยีซึ่งบ่อนพนันงานศพจัดอยู่ในกลุ่มที่สองโดยประเภทของการพนันคือไฮโลผู้เล่นคือชาวบ้านที่มาร่วมงานศพอายุตั้งแต่ 5–70 ปี ทุกเพศเฉลี่ยวงเงินแทงพนันระหว่างคืนละ 10,00–15,000 บาทต่อวง ซึ่งแต่ละคืนจะมีวงไฮโล 3–4 วง นอกจากเรื่องอบายมุขแล้วยังพบปัญหาอื่นที่สามารถสร้างความเดือดร้อนให้เจ้าภาพงานศพไม่น้อยประเภทแรกคือค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้มาร่วมงานเจ้าภาพจะต้องล้มหมอนล้มวัวล้มควายมาทำอาหารเลี้ยงดูครั้งละหลายตัวใช้เวลาอย่างต่ำ

3-5 วัน ในขั้นตอนการประกอบพิธีฌาปนกิจยังพบรายละเอียดหลายประการของพิธีกรรมและพิธีการที่ปฏิบัติที่เพิ่มเติมจากประเพณีโบราณอีสานแต่เดิมมากทำให้เปลืองงบประมาณและทำให้พิธีการใช้เวลานานมากพร้อมกันนี้ยังมีระบำหน้าไฟดนตรีหรือรายละเอียดอื่นๆ ซึ่งไม่มีแก่นสารของงานศพทำให้สิ้นเปลืองทุนทรัพย์และเสียเวลาเป็นอย่างมาก (พระอนุชิต ปทุมวณโณ (หวัณวณรัตน์), 2549)

สำหรับชาวบ้านในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติต่อความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนา ชาวชุมชนตำบลภูเขาทองต่างก็มีความเชื่อที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เช่น ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตมีการเกิด การตายนั้น ถือว่าเป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติตามกรอบความเชื่อของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะประเพณีการตายนั้นชาวบ้านในชุมชนตำบลภูเขาทองได้มีการปฏิบัติตามคติความเชื่อที่แม้จะเป็นไปตามกรอบของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะประเพณีการจัดงานศพของชาวบ้านในชุมชนตำบลภูเขาทองนั้น มีขั้นตอน พิธีการปฏิบัติต่อคนตายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ก่อนตายญาติผู้ป่วยจะนิมนต์พระไปสวดต่ออายุให้เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับกุศล แม้เมื่อตายแล้วก็จะมีขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมหลายอย่าง มีการมัดตราสังข์(มัดสามเปลาะ) การแต่งตัวให้ศพรวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีการจัดงานศพ เช่น การเป็นเจ้าภาพในการสวดอภิธรรม การจูงศพ เป็นต้น (ปราณี วงษ์เทศ, 2534) นอกจากกิจกรรมดังกล่าวนี้ชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทองได้ประสบปัญหาในการจัดงานศพคือการจัดงานศพในแต่ละครั้งจะมีอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการเล่นการพนันการดื่มสุราเป็นต้นทำให้การจัดงานศพต้องใช้ระยะเวลาในการจัดงานรวมถึงค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งมีจำนวนมากทำให้เป็นภาระของทางเจ้าภาพในงานศพและทำให้การจัดงานศพในแต่ละครั้งไม่มีความมุ่งมั่นถึงวัฒนธรรมเก่าๆ คนในอดีตได้ดำเนินมาเพียงแค่การจัดงานศพโดยมุ่งเน้นเพียงการเล่นการพนันเท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในฐานะที่เป็นพระสงฆ์มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทองอำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดการจัดงานศพสาเหตุปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานศพรวมถึงรูปแบบพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทองอำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใดต่อการศึกษาในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบแนวทางการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 ได้ทราบรูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา ภาคสนาม คือ ชาวบ้านในเขตตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในพื้นที่วิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1)กลุ่มนักปราชญ์ชาวบ้าน 2)กลุ่มผู้นำชุมชน 3)กลุ่มสัปเหร่อ 4)กลุ่มชาวบ้านในเขตตำบลภูเขาทอง 5)กลุ่มพระสงฆ์ รวมประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 50 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกต ที่ผ่านการตรวจสอบตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นที่จะสัมภาษณ์ และความเหมาะสมของเนื้อหาโดยมีผู้เชี่ยวชาญ การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ 1)การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ (1)การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เป็นเอกสารหลัก และ (2)การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเทอร์เน็ตและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2)การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 รูป/คน โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการจัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทพื้นที่นำข้อมูลที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปแบบอุปนัยแล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย หลังจากวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำเสนอข้อมูลในลักษณะการ

พรรณนาความ เนื้อหาบางส่วนนำเสนอในรูปแบบของตารางข้อมูล เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอแผนภาพ ประกอบผลการวิจัย และการอธิบายความประกอบกับภาพถ่าย โดยมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัยรวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัยโดยสรุป ผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาแนวคิดการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าประเพณีเกี่ยวกับการจัดงานศพในสังคมไทยคำว่าตายในสังคมไทยนั้นถือเป็นเรื่องที่ถูกมองเป็นไปในเชิงลบคือเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและทุกคนไม่อยากจะเกิดขึ้นกับชีวิตของตนเอง แม้ว่าสังคมไทยจะมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาว่าเป็นพื้นฐานของคติความเชื่อค่านิยมของคนในสังคมก็ตามแต่ก็ปรากฏว่าการจัดประเพณีเกี่ยวกับการตายของคนในสังคมไทยนั้นก็มีรายละเอียดที่เกิดจากความเชื่ออื่นๆ โดยความเชื่อเหล่านั้นก็คือความเชื่อด้านศาสนาพราหมณ์ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ซึ่งการมีความเชื่อดังกล่าวนั้นก่อให้เกิดให้จัดประเพณีเกี่ยวกับการตายที่แปลกแยกออกไปจากสาระเดิมที่มีปรากฏอยู่คัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเช่นการคำนึงถึงเรื่องช่วงเวลาการประกอบพิธีกรรมต่างๆภายในงานศพหรือการมีความเชื่อว่าการตายแบบต่างๆ มีผลต่อความดุร้ายของวิญญาณเป็นต้นแต่อย่างไรก็ตามสังคมไทยก็เชื่อในเรื่องต่างๆ เหล่านั้นและถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อความเชื่อดั้งเดิมในวิถีแห่งสังคมเลยและค่านิยมดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมในที่สุด

5.2 ผลการศึกษารูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประเพณีการจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเปลี่ยนไปจากเดิมมากและแต่ละท้องถิ่นก็จัดงานศพแตกต่างกันไปตามความนิยมและตามฐานะของเจ้าภาพอย่างกรณีการจัดงานศพของพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทองก็เช่นเดียวกันก็มีรูปแบบพิธีกรรมข้อปฏิบัติและความเชื่อในประเพณีการจัดงานศพดังนี้

- 1) รูปแบบข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตายก็จะมีลูกหลานมาดูแลปฏิบัติเฝ้าไข้ให้กำลังใจคนป่วยใกล้ตายมีการให้สวดมนต์พระมาโปรดเป็นการบอกทางแก่คนป่วยใกล้ตาย
- 2) รูปแบบการปฏิบัติต่อศพเมื่อตายลงก็มีการปฏิบัติต่อศพเช่นการแจ้งเรื่องการตาย การเตรียมสถานที่จัดงานศพการจัดพิธีตั้งศพบำเพ็ญกุศล
- 3) รูปแบบการปฏิบัติในการสวดศพก็จะมีพิธีการสวดมาติกาบังสุกุลการสวดพระอภิธรรมการสวดพระพุทธรูปเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์เป็นต้น

4) รูปแบบการบวชน้ำศพและการจุสพคือลูกหลานของผู้ตายบวชเป็นเณรหรือเป็นพระในวันเผาเรียกว่าบวชน้ำไฟหรือบวชน้ำศพถ้าเป็นหญิงก็จะให้บวชศีลจารีณีเป็นการบวชชั่วคราวตามปกติมักบวช 3 วัน แต่ที่บวชตลอดชีวิตก็มีเป็นการบวชเพื่อจุสพและอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์นั่นเอง

5) รูปแบบการปฏิบัติในการเผาศพการเผาศพในปัจจุบันมีพิธี2ตอนคือตอนแรกเผาพอเป็นพิธีที่เรียกอย่างสามัญว่าเผาลอกตอนที่สองเป็นการเผาจริงซึ่งปัจจุบันนี้มักจะดำเนินการต่อจากจากเผาลอกเป็นการเผาจริงเลยที่เดียวเมื่อถึงกำหนดประชุมเพลิงหรือเผาศพจริงพนักงานของทางวัดหรือสัปเหร่อจะยกศพลงจากจิตกาธานหรือเชิงตะกอนแล้วเปิดฝาหีบให้เจ้าภาพดูศพเป็นครั้งสุดท้ายแล้วก็จะใช้น้ำมะพร้าวรดลงที่ศพทั้งนี้เนื่องจากเชื่อถือกันมาแต่โบราณว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำบริสุทธิ์ผู้ที่ไปเผาศพก็คงจะช่วยกันนำพื้นคนละต้นสองต้นไปเผาเหมือนอย่างที่ทำกันอยู่ในชนบทเป็นส่วนมากต่อมาภายหลังจึงใช้รูป1ดอกเทียน1เล่มและดอกไม้จันทน์1ช่อจุดไฟแล้ววางไว้ที่เชิงตะกอนได้ศพเวลาเผาพระสงฆ์4รูปสวดพระอภิธรรมเรียกว่าสวดอภิธรรมหน้าไฟเวลาจุดไฟเผาศพมีความเชื่อถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าห้ามมิให้ต่อไฟกัน

6) รูปแบบการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายเมื่อทำพิธีเผาศพแล้วเจ้าภาพจะทำการเก็บอัฐิในวันที่เผาศพเลยที่เดียวแต่ถ้าหากว่าเก็บอัฐิไม่ทันเพราะมีดหรือดึกไปก็จะไปทำการเก็บอัฐิในวันรุ่งขึ้นแล้วจึงนำอัฐิมานั่งบ่าเพื่อกุศลเพื่ออุทิศให้ผู้ตายต่อไปซึ่งมีประเพณีพิธีกรรมคือประเพณีการแปรรูปประเพณีการตั้งอัฐิบ่าเพื่อกุศลประเพณีการทำบุญอุทิศให้ประเพณีการบรรจุอัฐิไปตามตามลำดับจนเสร็จพิธี

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 แนวคิดการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ภายในชุมชนเองได้นำเอาหลักคำสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามายึดปฏิบัติในการจัดการงานศพ กล่าวคือ การตายนั้นคือการที่ชั้น 5 แตกสลาย การทอดทิ้งร่างกายความขาดสูญแห่งชีวิตดิณทรีย์การที่ชีวิตสูญสิ้นความสิ้นไปความเสื่อมไปความแตกแห่งชั้นการตายนั่นคือจุดสิ้นสุดของชีวิตเมื่อมีการตายเกิดขึ้นพระพุทธศาสนาสอนให้จัดประเพณีที่เกี่ยวกับการตายอย่างประหยัดเรียบง่ายให้ได้ธรรมคือข้อคิดจากการตายมากที่สุดและให้เป็นไปตามกรอบของสังคมคือสังคมรับได้และไม่ขัดกับหลักการทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกล้วยาณธรรมโฆส(รุ่ง กลยาณโณ) (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ : กรณีศึกษาชุมชนตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ที่สรุปว่า ความตาย คือการสิ้นใจ การสิ้นสภาพของการมีชีวิตไม่สามารถที่จะรับและตอบสนองได้ ไม่มีการเคลื่อนไหวของการหายใจ ไม่มีการตอบรับหรือตอบสนองจากการกระตุ้นทั้งภายในและภายนอก เป็นวิญญักษ์ของสรรพสิ่ง เป็นสัจธรรมของชีวิต เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การเกิดของมนุษย์ควบคู่กับความตาย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ทุกคน

6.2 รูปแบบการจัดงานศพของชาวพุทธในชุมชนตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรูปแบบการจัดงานศพที่เรียบง่ายถูกต้องตามธรรมเนียมและมีคุณค่าต่อจิตใจเตือนสติให้

ตัวไม่ประมาทและเป็นสื่อการสอนให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่ได้รู้และเข้าใจความจริงหรือสัจธรรมของชีวิต มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของวิธีการกับ รัตนะ ปัญญาภา และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ในเรื่องของการเตรียมตัวตาย เป็นพิธีที่ประกอบขึ้นเพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้ป่วยเพื่อให้มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่ฟุ้งซ่าน เมื่อเสียชีวิต ก็มีพิธีกรรมการจัดงานศพ เริ่มตั้งแต่การแจ้งข่าวการตาย อาบน้ำศพ การหาลงหรือการจัดแต่งตัวให้ศพ แล้วก็นำศพบรรจุโลงหรือหีบศพ มีการตั้งบำเพ็ญกุศลสวดอภิธรรมศพตามวันเวลาที่กำหนดขึ้น จัดเตรียมสิ่งของเครื่องไทยธรรม ประดับตกแต่งสถานที่ เมื่อถึงวันที่กำหนดฌาปนกิจ ก็นิมนต์พระสงฆ์มารับไทยทานที่บ้านตั้งศพ เคลื่อนศพไปสู่สุสานเพื่อประกอบพิธี หลังจากเผาศพเสร็จก็ดับกองฟอน นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวต่อไป (พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑโฒ(ใจกว้าง), 2554)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดงานศพที่พึงประสงค์ในพื้นที่โดยอาจจะกำหนดเชิงนโยบายให้ท้องถิ่นนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติหรือเป็นแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับของชุมชนเพื่อปฏิบัติร่วมกันอย่างไรก็ตามพระสงฆ์ในพื้นที่ยังถือว่าเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญที่จะทำให้เกิดการดำเนินงานศพที่พึงประสงค์นี้ให้ประสบความสำเร็จ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการเสริมสร้างรูปแบบการจัดงานศพที่พึงประสงค์ตามหลักของศีล 5 ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

7.2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพที่พึงประสงค์ตามหลักของศีล 5 ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

7.2.3 ควรมีการยึดหลักศีล 5 ในการจัดงานศพทุกครั้งเพื่อให้ประหยัดและลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการจัดงานในแต่ละครั้ง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาหลักธรรมอื่นๆ ทางพระพุทธศาสนาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์

7.3.2 ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างการจัดงานศพที่พึงประสงค์ของชุมชนในตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

7.3.3 ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้นนอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเช่นการสังเกตพฤติกรรมหรือการสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด

8. เอกสารอ้างอิง

- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). **พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูกลุณยธรรมโฆษ (รุ่ง กล้วยาณโณ). (2554). **การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ: กรณีศึกษาชุมชนตำบลตรวจ อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑโฒ (ใจกว้าง). (2554). **ศึกษาความเปลี่ยนแปลงการจัดงานศพของชาวพุทธ: กรณีศึกษา บ้านหมื่น ตำบลนาปรัง อำเภอบึง จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุชิต ปทุมวณโณ (ห้วงวนรัตน์). (2549). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความตายในศาสนาตั้งเดิมของเผ่าม้ง**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตนะ ปัญญาภา และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 7(2). 287-301.
- เสถียร โกเศศ. (2531). **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและการตาย**. กรุงเทพมหานคร : แม่คำผาง.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สอนมะไฟ ประธานที่ปรึกษา และพระครูปลัดสมหมาย อดุลสีโท, ดร. กรรมการที่ปรึกษา ที่ท่านได้เป็นทั้งที่ปรึกษาตลอดถึงการให้คำแนะนำเพื่อให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการประสานงานในส่วนพื้นที่วิจัย ขอกราบขอบคุณ พระสงฆ์ในตำบลภูเขาทอง ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาด้วยดีเสมอมา รวมทั้งร่วมกันให้ข้อมูลการทำวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดถึงอุปาสกและอุปาสิกาที่ให้การสนับสนุนทุกท่านขอขอบคุณท่านที่มีอุปการคุณทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมดในขณะนี้ และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตหลักสูตรมหาบัณฑิตรุ่นที่ 2 ทุกท่าน ที่เป็นกัลยาณมิตรและให้กำลังใจกันด้วยดีเสมอมา